

IMAM EBU HANIFE – ŽIVOT

Zehra ALISPAHIĆ

zehra.alispahic@fin.unsa.ba

Fakultet islamskih nauka UNSA

SAŽETAK: Njegovo puno ime je Nu'man ibn Sabit ibn Zuta ibn Merzuban el-Kufi. Kroz povijest je ostao poznat po svojim nadimcima Ebu Hanife i Imam Azam – Najveći imam. Historičari su vodili duge rasprave vezane za njegovo porijeklo, mjesto i vrijeme njegovoga rođenja i preseljenja. Ipak, većina je saglasna da su njegovi preci bili Perzijanci čije je porijeklo vezano za ashaba časnog Poslanika, a.s., Selmana el-Farisija, da se rodio u gradu Kufi 80. godine po Hidžri ili 699. godine po gregorijanskom kalendaru. Bio je jedino dijete u bogatoj i respektabilnoj trgovačkoj porodici Sabita ibn Zuta ibn Merzuban el-Kufija. U ranom djetinjstvu postao je hafiz Kur'ana, naučio kiraete od imama Asima ibn Bahdala, ovladao gramatikom, sintaksom, poezijom i književnošću. U dvadeset i drugoj godini života, na poticaj znamenitog učenjaka Eš-Ša'bija koji je primijetio njegovu oštromnost i inteligenciju, pridružio se znanstvenim halkama. Njegovo intelektualno i znanstveno odrastanje i zrenje odredio je učenjak koji se zvao Hammad ibn Ebi Sulejman, pred kojim je učio punih osamnaest godina. Izvori spominju da je imao oko 4000 učitelja, da je znanje sticao u Kufi, Basri, Meki i Medini pred najistaknutijim učenjacima iz generacije tabiina. Uz briljantnu inteligenciju, rječitost, istinoljubivost i učenost, navodi se da ga je krasila skromnost, bogobožnost, odlučnost i dostojanstveno držanje, da je bio izrazito lijep i naočit, da se lijepo oblačio, da je uvijek koristio najbolje i najljepše mirise. Pored fizičke ljepote i inteligencije, Ebu Hanifu je posebno krasila ljepota islamskog ahlaka i pobožnosti. Bio je veliki učenjak koji nije živio od nauke, ali je i trudom vlastitih ruku i uspješnom trgovinom podsticao nauku, studente i brinuo se o svojim učiteljima. Ovaj rad donosi neke fragmente iz životopisa Ebu Hanife koji se odnose na njegovo porijeklo, rođenje, odrastanje, fizičke osobine te duhovni i intelektualni rast i preseljenje na bolji svijet.

Ključne riječi: Ebu Hanife, Imam Azam, hanefijski mezheb, Kufa

Uvod

Ebu Hanife je jedan od četverice imama za koje se vezuju priznate ehli-sunnetske pravne škole. Pripadnici islama na prostorima Bosne i Hercegovine od trenutka kada su prihvatili islam bili su vezani za pravnu školu čiji utemeljitelj je imam Ebu Hanife. Tako je hanefijski mezheb ili hanefijska pravna škola više od pet stoljeća na poseban način specificirala zajednicu muslimana ovoga podneblja

a njezinim pripadnicima darovala jedinstvena obilježja koja ih izdvajaju u velikoj galaksiji muslimana koji danas predstavljaju više od jedne četvrtine svjetske populacije sa stalnom tendencijom rasta. Hanefijski mezheb je tokom historije islama imao najveći broj sljedbenika s obzirom na činjenicu da ga je više velikih islamskih dinastija i država zvanično prihvatilo u svojim pravnim i sudskim sistemima. I danas ovaj mezheb ima najveći

broj sljedbenika u svijetu. Pripadnici Islamske zajednice ovih prostora kroz sva stoljeća u svojim životima primjenjivali su Poslanikov sunnet i hanefijski pravni okvir u prakticanju obredoslovnih konstanti islama. To je nekako bilo imanentno njihovom biću. Znanje i tradicija prenosili su se s koljena na koljeno, iako je znanje o tome šta je to "hanefijski" i ko je to "Hanefi" ili "Hanifa", nerijetko izostajalo. Ovaj rad donosi neke fragmente iz životopisa Ebu

Hanife koji se odnose na njegovo porijeklo, rođenje, odrastanje, fizičke osobine te duhovni i intelektualni rast i preseljenje na bolji svijet.

Porijeklo

Njegovo puno ime je, prema određenim izvorima, Nu'man ibn Sabit ibn Zuta ibn Merzuban el-Kufi. Otac mu se zvao Sabit ibn Zuta el-Farisi. Ebu Hanife i Imam Azam su njegovi nadimci po kojima ga ljudi iz poštovanja i respekta prema njegovoj učestalosti identificiraju kroz sva stoljeća islama. Njegov djed po ocu Zuta bio je iz Kabula. (Ez-Zehebi, 2004:1572) Prema jednom broju predaja o porijeklu porodice Ebu Hanife koje se vezuju za njegove unuke nailazimo na neka razmimoilaženja. Jedan od unuka, Omer ibn Hammad ibn Ebi Hanifa, prenosi da je porodica njegovog djeda Zute iz Kabula porobljena tokom arapskih osvajanja perzijskih područja. Porobili su ih pripadnici plemena Tejmi ibn Sa'leb, potom su ih oslobodili i oni su bili njihovi oslobođeni robovi. Nakon toga su pripadali plemenu Benu Kaf. (Ebu Zehre, 1947:15) Otuda se u pojedinim knjigama koje tretiraju život Ebu Hanife u njegovom punom imenu navodi i ova odrednica *Et-Tejmi*: Nu'man ibn Sabit ibn Zuta et-Tejmi el-Kufi (Ez-Zehebi, 2004:1571), ili se kaže da je "otac Ebu Hanife Sabit bio oslobođeni rob i štitićenik plemena Benu Tejmi ibn Sa'leb ibn Bekr ibn Va'il. (El-Avvam, 2010:39-40) Drugi unuk Ebu Hanife, Ismail ibn Hammad ibn Ebi Hanifa, spominje da je Ebu Hanife, ustvari, Nu'man ibn Sabit ibn Zuta ibn Merzuban, pojašnjavajući da riječ "Merzuban" upućuje na vođu slobodnih Perzijanaca i da oni nikad nisu bili porobljeni. (Ebu Zehre, 1947:15; El-Bagdadi, 1931:326) Historičar Ebu Zehre ova razmimoilaženja o porijeklu i imenu Ebu Hanife pojašnjava činjenicom da je djed Ebu Hanife vjerovatno imao dva imena, jedno od njih bilo je Zuta, a drugo Nu'man. Negiranje ropstva koje se spominje u predaji drugoga unuka može se odnositi na Ebu Hanifinog

oca, ali ne i na djeda. (Ebu Zehre, 1947:16) Različiti izvori koje smo koristili navode slične predaje prema kojima je "Kabil Šah, porobio Sabita, oca Ebu Hanife, a onda ga je kupila jedna žena iz plemena Benu Tejmiullah ibn Sa'leb darujući mu slobodu i mi smo bili njezini oslobođeni robovi." (El-Avvam, 2010:40-41) Ebu Hanife je prema većini izvora koje smo koristili, bez sumnje, bio Perzijanac. Neka manje pouzdana i poznata istraživanja tvrde da je bio Arap te da se Zuta vezuje za pleme Benu Jahja ibn Zejd ibn Esed. (Ebu Zehre, 1947:15) Postoje i tvrdnje da je bio Babilonac. (El-Bagdadi, 1931:326) Razilaženja kod islamskih učenjaka i historičara, po pitanju mjesta njegovog rođenja, a time i porijekla, rezultat su mjesta rođenja i boravišta njegovog djeda i oca pa se otuda najčešće spominju gradovi: Kabul, Babilon, Tirmiz, Enbar i Nesa. (Es-Sajmeri, 1985:16) Zaključak koji mi izvodimo jeste da su preci Ebu Hanife Perzijanci iz Kabula, najvjerovatnije zarobljeni tokom arapskih osvajanja, da je otac Ebu Hanife rođen u islamu i da je kao potomak oslobođenih robova živio u Enbariju, a potom se preselio u Kufu. Prema predaji Ebu Hanifinog unuka Ismaila, historičari bilježe da je otac Ebu Hanife, Sabit, "još kao dječak posjetio jedne prilike hazreti Aliju, r.a., koji je uputio Allahu dovu za bereket u našoj porodici. Iskreno se nadamo da je Allah primio Alijinu dovu za nas." (Es-Sajmeri, 1985:16)

Ebu Hanife je bio potomak ugledne i veoma bogate porodice u Kufi koja je svoju reputaciju i društveni status gradila kroz trgovinu svile. O njezinom statusu na implicitan način govori i predaja da je djed Ebu Hanife, kada se njegov sin Sabit susreo s hazreti Alijom, halifi tokom blagdana Nevruza darovao rijedak i skup kolač "faluzadž" (paluza, op. autora). *Paluza* je, izvori bilježe, bilo jelo koje su mogli jesti samo pripadnici bogatih slojeva društva. Upravo ova činjenica, prema historičarima i biografima Ebu Hanife (Ebu Zehre, 1947:2), ukazuje na to da je on poticao iz veoma bogate porodice koja je u

danima obilježavanja velikog blagdana Nevruza mogla sebi priuštiti skupo i rijetko slatko paluze i mogla ga darovati i samom halifi hazreti Aliji. Dalje se bilježi da je Nu'man tom prilikom rekao hazreti Aliji: "Nevruz nam je svaki dan. Slavlje nam je svaki dan." (Es-Sajmeri, 1985:16) Budući da je sjedište hazreti Alijinog hilafeta bilo u Kufi te da se susret s njim desio u Kufi, svaka sumnja da je mjesto rođenja Ebu Hanife grad Kufa u današnjem Iraku neosnovana je.

Kufa

Većina historičara je na stanovištu da je Ebu Hanife rođen u gradu Kufi 80. godine po Hidžri, što odgovara 699. godini po gregorijanskom kalendaru. Živio je sedamdeset godina i većinu svoga života proveo je u rodnom gradu. (Ebu Zehre, 1947:14) Druga predaja prema kojoj se navodi da je rođen 61. godine po Hidžri ne smatra se utemeljenom s obzirom na to da je većina historičara saglasna da nije preselio prije 150. godine po Hidžri, odnosno da je preselio nakon što je odbio da prihvati poziciju glavnog kadije (suca) u Kufi. Teško je vjerovati da bi halifa nekome u poznoj dobi, u devedesetoj godini života, ponudio da bude glavni sudac. Stoga, ova predaja nije kompatibilna s krajem njegovog dunjalučkog života za koji većina historičara smatra da se desio 150. godine po Hidžri. Umro je u sedamdesetoj godini života u mjesecu ša'banu za vrijeme vladavine halife Ebu Džafer ibn el-Mensura, što odgovara 767. godini. (Ebu Zehre, 1947:14-15) "Rodio se u vrijeme najmlađih ashaba i sreo je Enesa ibn Malika kada je on došao u Kufu" (Ez-Zehebi, 2004:1571) godine 95. po Hidžri. (Es-Sajmeri, 1985:18) Historičari, poput Ibn Sa'da, autora *Et-Tabekata*, El-Bagdadija, Ez-Zehebija, i dr. uglavnom su saglasni da imam Ebu Hanife pripada generaciji tabiina koja je imala čast da uči pred ashabima i bude u okruženju boraca Bedra od kojih je jedan broj izabrao Kufu kao svoje stalno prebivalište. Živio je u

vremenu punom izazova za vrijeme uspona Abasija i pada Emevija.

Ebu Hanife je odrastao u rodnom gradu, u porodičnom ozračju utemeljenom na vrijednostima islama, a tu je, prema većini historičara, proveo i veći dio svoga života. Društveni i vjerski status njegove porodice omogućio mu je kvalitetnu vjersku naobrazbu. U ranom djetinjstvu naučio je Časni Kur'an napamet. Kiraet je učio od velikog imama Asima koji je poznat kao jedan od *sedam kurra'a*. Znao je dosta hadisa. Stekao je odlično znanje iz oblasti arapske gramatike (sarf i nahv) kao i iz oblasti arapske poezije i književnosti. Sve to ostavit će traga u njegovom kasnijem intelektualnom i duhovnom rastu. Predaje kazuju da je tokom mjeseca ramazana znao proučiti Kur'an i po šezdeset puta. (Ebu Zehre, 1947:21) Makar tu bilo i pretjerivanja, ovaj broj upućuje na to da je Ebu Hanife mnogo vremena posvećivao učenju Kur'ana i da je Božija riječ bila temeljno usmjerenje njegovog života. Također se navodi da je Ebu Hanife trideset ili četrdeset godina noći oživljavao učivši Kur'an između jacijske i sabaha na samo jednom rekatu i s jacijskim abdestom, često plačući (Ez-Zehabi, 2004:1574), ali i to da je tokom svoga života proučio Kur'an sedam hiljada puta na mjestu gdje će biti ukopan. (El-Bagdadi, 1931:355)

Porodični milje

Malo je podataka koji raskrivaju detalje iz porodičnog života Ebu Hanife. Sudimo da je društveni kontekst toga doba bio razlog da porodična intima velikih autoriteta iz povijesti islama ostane skrivena. Ipak, u potrazi za tim detaljima saznali smo da je Ebu Hanife bio jedino dijete svojih roditelja. Nema izravnih podataka o tome da se ženio, ali u predajama susrećemo ime njegovoga sina Hammad (Hammad ibn Ebi Hanife) i dvojice njegovih unuka, Omera i Ismaila (Omer ibn Hammad ibn Ebi Hanife i Ismail ibn Hammad ibn Ebi Hanife) koji nude raznolike stavove o porijeklu svojih predaka. (Ebu Zehre,

1947:15-16) S druge strane, ne spominje se majka Ebu Hanife, ne zna se kako se zvala i kojim je društvenim slojevima pripadala! Ali to da je cijenio i neizmjerljivo volio svoju majku iščitavamo iz jedne predaje koja opisuje kroz kakva je iskušenja prolazio tokom svog boravka u tamnici gdje je bio izložen mučenju, bičevanju i drugim oblicima nasilja. Tom prilikom je kazao da su mu teže pale suze i tuga njegove majke od svih udaraca biča kojima je bio izložen. (El-Avvam, 2010:68) Isti je slučaj sa odsustvom imena njegove supruge i njezinog društvenog statusa.

Izvori koji su nam bili dostupni, također, izravno ne otkrivaju detalje iz života njegovoga oca. Osim činjenice da mu se otac zvao Sabit, a djed po ocu Zuta, zaključujemo da je pripadao bogatom sloju stanovnika Kufe, da se bavio trgovinom svile i imao poznati dućan u bezistanu Amra ibn Harisa u Kufi. (Es-Sajmeri, 1985:15) Istinski je živio islam, pa su mu ta činjenica i njegov društveni status i omogućili već spomenuti susret s halifom hazreti Alijom, i blagoslovljenu dovu koju je on proučio za Sabitovo buduće potomstvo.

Učenjak i trgovac

Društveni kontekst je uz vjersku naobrazbu nalagao da muška djeca slijede svoje roditelje u porodičnim profesijama. Tako je i Ebu Hanife nastavio porodičnu tradiciju bavljenja trgovinom svile kao i njegov otac. Kulturološko, vjersko, znanstveno i svako drugo ozračje u kojem je živjela Kufa i njezini stanovnici toga vremena nudili su sjajnu osnovu za svaku vrstu individualnog napretka i znanstvenog profiliranja. Ebu Hanife se bavio trgovinom, često putovao u Basru, Meku, Medinu, debatirao i sa najvećim oponentima i sektašima Kufe, učio i druge podučavao čineći svoju svakodnevnicu ispunjenom različitim aktivnostima. Bilježi se da je pedeset i pet puta obavio hadž.

Kao mladić bavio se trgovinom i odlazio na tržnicu, a tek povremeno bi posjećivao predavanja učenjaka. I

tako rijetki susreti bili su prilika da veliki učitelji primijete oštroumnost, inteligenciju, razboritost i pronicljivost mladića kome su savjetovali da se i nauči posveti koliko i trgovini. Na studiranje ga je podstakao učenjak, također iz reda tabiina, Eš-Ša'bi, koji će kasnije postati i njegov veliki učitelj i šejh. O tome Ebu Hanife priča: "Jednog dana sam uobičajeno krenuo na tržnicu i usput sam sreo poznatog učenjaka Eš-Ša'bija koji je sjedio i pozvao me pitajući: 'Kuda ideš?' Odgovorio sam: 'Na tržnicu.' On je na to kazao: 'Kada ćeš već jednom tržnicu i trgovinu zamijeniti druženjem sa učenjacima i naukom?' Ja sam mu kazao: 'Ja slabo posjećujem ta znanstvena druženja.' Tada mi je on kazao: 'Ne zapostavljaj nauku i druženje sa učenjacima! Ja u tebi prepoznajem veoma pronicljivog i nadarenog studenta.' Riječi velikog učitelja ostavile su dubok trag u mom srcu. Ubrzo sam prepustio trgovinu i tržnicu drugima i posvetio se nauci u čijem pronicanju sam osjetio veliku korist i blagostanje." (Ebu Zehre, 1947:22)

Ebu Hanife je stekao visok nivo obrazovanja u svim islamskim znanostima, a posebno u fikhu. Učio je pred mnogim učenjacima. Najveći utjecaj na njegov intelektualni i znanstveni put ostavio je veliki učitelj koji se zvao Hammad ibn Ebu Sulejman, pred kojim je učio punih osamnaest godina. Ključni izvor finansiranja njegove porodice, njegovih učenika, učitelja i šejhova i dalje je bila trgovina koju je u novoj situaciji Ebu Hanife samo nadzirao nastojeći da se odvija u skladu s islamskim principima. Bio je jedinstven i po tome što je opskrbu svoje porodice ali i svojih učenika i učitelja osiguravao vlastitim naporima, baveći se poštenom trgovinom. Nije živio od nauke niti je kao učenjak uzimao novac i platu iz državne blagajne.

Izgled

Zanimljivo je primijetiti da, za razliku od oskudnih informacija o porodičnom miljeu u kojem je rastao i u kojem je odgajan Ebu Hanife, postoje

veoma jasni i precizni opisi fizičkog izgleda, manira, ponašanja i relacija s drugim ljudima koje bilježe brojni historičari. "Bio je lijep, naočit, lijepog crnopusog lica, lijepe blistave i podignute brade. Nosio je lijepu obuću i oblačio lijepo skrojena i skupa odijela. Koristio je lijepe mirise. Zbog ljepote tih mirisa ljudi su znali da je izašao iz kuće i da dolazi i prije nego li bi ga vidjeli. Bio je skladno građen, ni nizak, ni visok. Među ljudima je bio najpoznatiji po briljantnom umu. Imao je lijepu boju glasa. Govorio je tačno, koncizno i jasno. Bio je iskren i odmjerjen u svemu." (Ebu Zehre, 1947:22) Druge predaje kazuju da je Ebu Hanife dok je boravio u džamiji i držao predavanja oblačio crnu dugu galabiju sa kapuljačom koju je držao na glavi. (El-Avvam, 2010:45-46) U predaji koja se prenosi od njegovog sina Hammada, koji je također bio poznat po pobožnosti i učenosti, stoji: "Moj otac je bio lijep, tamnopus, skladno građen, uvijek namirisana, dostojanstven, govorio bi samo kada bi odgovarao na pitanja i nije se uplitao u ono što ga se ne tiče." (Ez-Zehabi, 2004:1574) Isticao se po svojoj blagosti i odmjerjenosti. Jedan od njegovih učenika Ebu Jusuf je govoreći o njemu pred halifom Harunom er-Rešidom, između ostaloga, rekao: "On je bio imućan, lijepog izgleda, rječit govornik, vrsni učenjak i pravnik, ali ga je, pored toga, krasila skromnost, bogobojaznost i dostojanstveno držanje". Abdullah ibn Mubarek je rekao: "Nisam vidio dostojanstvenijeg, ljepšeg i blažeg čovjeka na našim (učenjačkim) skupovima od Ebu Hanife." Prenosi se, također, da je jednog dana dok je Ebu Hanife sjedio u džamiji okružen svijetom odnekud došla zmija i pala u krilo Ebu Hanife. Svi ljudi su se razbježali osim njega. On je otrešao zmiiju smireno i ostao sjediti na svome mjestu. (Es-Sajmeri, 1985:17)

Smrt

Većina historičara smatra da je Ebu Hanife preselio na bolji svijet 150. godine po Hidžri, u mjesecu ša'banu (spominju se i mjeseci

redžeb i ševval), što odgovara 767. godini, u sedamdesetoj godini života. Dio historijskih izvora koje smo koristili u pripremi ovoga rada spominju da je imam Ebu Hanife bio zatvaran nakon što je u više navrata odbio poziciju vrhovnog suca. Ta funkcija predstavljala je, nakon halife, najveću vjersku vlast i titulu tog vremena. Razlog Ebu Hanifinog odbijanja treba tražiti u njegovoj prirodi, bogobojaznosti, izuzetnoj odgovornosti i odmjerjenosti u svemu što je radio, a nikako u obezvređivanju te funkcije.

Kada ga je halifa Ebu Džafer ibn el-Mensur upitao zašto odbija tako značajnu funkciju, rekao je: "Glavni sudac treba biti tako moćna i jaka osoba koja će moći da osudi i tebe, tvoju djecu, tvoje savjetnike i pomagače, a ja nisam ta jaka osoba! Ti me pozivaš na nešto što ja nisam sposoban izvršavati!"

Halifa je na to ljutito i otvoreno rekao: "Lažeš!". Ebu Hanife mu je potpuno smireno i mudro odgovorio: "Ako sam ja u pravu – stvarno ne mogu biti vrhovni sudija, a ako si ti u pravu – onda, pogotovu, ne mogu biti, jer lažov ne može biti sudija!" (Ez-Zehabi, 2004:1584-1585) Drugi dio historijskih izvora navodi da je Ebu Hanife nakon zatvora i mučenja, koje je hrabro podnosio, pušten kući i da mu je bilo zabranjeno da donosi fetve i drži predavanja. (Ebu Zehre, 1947:55-58)

Vijest o smrti imama Ebu Hanife unijela je veliku žalost i tugu u srca ljudi koji su na različite načine bili za njega vezani. Dženazi je prisustvovalo više hiljada vjernika. Njegovo tijelo je ogasulio bagdadski kadija Hasan ibn Ammare. Nakon što je završio, rekao je: "Neka ti se Uzvišeni Allah smiluje. Trideset godina nisi mrsio danju, četrdeset godina, niti jednu noć nisi spustio svoja leđa na krevet niti si zaspao. Ti si bio najučiniji od nas, najviše si od nas činio ibadeta, uspio si se ukrasiti svim lijepim osobinama!" Kada je trebalo spustiti njegov tabut, okupio se narod Bagdada, što je prouzrokovalo veliku gužvu. Zbog toga mu je,

do ikindija-namaza, šest puta klanjana dženaza. Posljednju je predvodio njegov sin Hammad. Pokopan je u bagdadskom mezarju Hajzuran. Ljudi su se danima okupljali oko njegovog kabura i činili dovu za njega. Kada je vijest o njegovom preseljenju došla do velikog hadiskog učenjaka Šu'beta, on je rekao: "Svjetlo znanja se ugasio, ljudi nikada neće naći nekog poput njega."¹

Zaključak

Ebu Hanife je jedan od četverice imama za koje se vezuju priznate ehli-sunnetske pravne škole i jedini među njima koji porijeklom nije Arap. Rođen je u Kufi, središtu znanja i učenjaka, 80. godine po Hidžri. Rastao je i intelektualno i duhovno se razvijao u prvoj generaciji tabiina, susretao se sa ashabima Allahovog poslanika Muhammeda, a.s., u gradu gdje su još uvijek živjeli borci velike Bitke na Bedru. Pripadao je visokopozicioniranoj vjerničkoj porodici koja je svoju reputaciju gradila kroz trgovinu svile. Kako su to okolnosti nalagale, u ranom djetinjstvu je stekao kvalitetno islamsko obrazovanje, postao hafiz Kur'ana, učio hadis, dobro ovladao arapskim jezikom, gramatikom, poezijom i književnošću. Dostojno je slijedio porodičnu tradiciju i bavio se trgovinom. Njegova inteligencija, oštromnost, otvorenost i pronicljivost privukle su pažnju velikih učenjaka pa je tako započelo i njegovo formalno pronicanje u islamske nauke. Istinska veza sa Allahovom riječju, posvećenost u ibadetu na najljepši način je reflektirala i sva druga prepoznatljiva svojstva njegove ličnosti koja su kreirala njegov i vizuelni i duhovni identitet. Već stoljećima njegove pravne smjernice i rješenja usmjeravaju živote miliona muslimana i muslimanki u svim dijelovima svijeta pa i nas u Bosni i Hercegovini.

¹ Vidi: "Otac fikhske nauke: Imam-i âzam Ebu Hanife", *Semerkand*, br. 108, 2017, str. 48.

Literatura

- 'Avvame (el-), Abdullah ibn Muhammed ibn Ahmed ibn Jahja el-Haris el-Sa'di (2010). *Fada'il Ebi Hanife va abbaruhu va manakibuhu*. Meka: El-Mektebe el-Imdadijje.
- Bagdadi (el-), Ahmed ibn Ali ibn Sabit el-Hatib (1931). *Kitab Tarih Bagdadi*. Matbe'a es-se'ade: Egipat.
- Ebu Zehre, Muhammed (1947). *Ebu Hanife – Hajatuhu ve 'asruhu, ar-uhu ve fikhubu*. Kairo: Dar el-fikr el-'arebi.
- "Otac fikske nauke: Imam-i azam Ebu Hanife", *Semerkand*, br. 108, 2017.
- Sajmeri (es-), Ebu Abdullah Husejn ibn Ali (1985). *Abbar Ebi Hanife ve ashabibi*. Bejrut: 'Alem el-kutub.
- Zehebi (ez-), Ebu Abdullah Šemsuddin Muhammed ibn Ahmed ibn Osman (2004). *Sijer a'lam en-nubela'*. Bejt el-efkar ed-duvelijje: Liban.

الموجز

زهرة عليسباهيتش

كلية الدراسات الإسلامية في سراييفو

الإمام أبو حنيفة

اسمه الكامل نعمان بن ثابت بن زوطا بن مرزبان الكوفي، وظل معروفا عبر التاريخ بلقبه: أبو حنيفة والإمام الأعظم. وقد اختلف المؤرخون في نقاشات طويلة حول أصوله ومكان وتاريخ ولادته ووفاته، إلا أن معظمهم يتفقون على أن أسلافه كانوا من الفرس، وترتبط أصولهم بالصحابي سلمان الفارسي رضي الله عنه، وأنه ولد في مدينة الكوفة عام 80 هـ أو 996 م. كان الطفل الوحيد في عائلة ثابت بن زوطا بن مرزبان الكوفي، وكان أبوه تاجرا ثريا ومحترما. حفظ القرآن وهو طفل، وتعلم القراءات على يد الإمام عاصم بن بهدلة، وأتقن القواعد والنحو والشعر والأدب. في الثانية والعشرين من عمره، وبتشجيع من العلامة الشهير الشعبي، الذي تنبه لفتنته وذكائه، انضم إلى الحلقات العلمية. تم تحديد نموه ونضجه الفكري والعلمي على يد العالم الكبير حماد بن أبي سليمان، حيث درس عليه ثمانية عشر عاما. وتشير المصادر إلى أن عدد شيوخه ومعلميه فاق 4000 شيخ ومعلم، وأنه اكتسب العلم في الكوفة والبصرة ومكة المكرمة والمدينة المنورة على يد أبرز العلماء من جيل التابعين. وإضافة إلى تميزه بالذكاء اللامع والفصاحة والصدق، يقال إنه كان يتسم بالتواضع والتقوى والعزم والسلوك الكريم، وإنه كان وسيما وحسن الهيئة ويرتدي الملابس الأنيقة، وكان دائما يستخدم أفضل العطور وأجملها. وإلى جانب جماله الجسدي وذكائه، كان أبو حنيفة يتسم بحسن الخلق والتقوى. كان عالما عظيما لم يكسب عيشه من العلم، بل كان يعمل في التجارة، وكان يشجع على طلب العلم ويعتني بمعلميه. يقدم هذا البحث مقتطفات من سيرة أبي حنيفة تتعلق بأصوله ومولده ونشأته وصفاته الجسدية ونموه الديني والفكري، ووفاته.

الكلمات الرئيسية: أبو حنيفة، الإمام الأعظم، المذهب الحنفي، الكوفة.

Summary

LIFE OF IMAM EBU HANĪFAH

Zehra Alispahić

His full name is Nu'man ibn Thābit ibn Zūtā ibn Merzubān el-Kūfi. Throughout the history known as Abu Hanīfah or Imam e Azam- the greatest imām. Historians led long debates regarding his origin, place and time of his birth and death, however, most scholars agree that his ancestors were Persians, related to sahabi Salman Al-Farsi; that he was born in Kufa in the year 80 Hijri (699 AD). He was the only child of a rich and respectable merchant family of Thābit ibn Zūtā ibn Merzubān el-Kūfi. In his early childhood, he became a hafiz-ul-Qr'an, learning qira'at versions from imām Asim ibn Bahdal, and he mastered grammar, syntax, poetry and literature. At the age of twenty-two, encouraged by Esh-Shabi, a renowned scholar of the time who recognized Abu Hanifah's sharpness of mind and intelligence, he joined the learning circles (halqah). His intellectual and scholarly growth and ripening were marked and determined by Hammad ibn Abi Suleyman from whom he studied for full eighteen years. The sources, however, report that the imam studied before around 4000 different teachers amongst whom were the most renowned scholars of the Tabeen generation in Kufa, Basra, Makah and Medina. His brilliant mind, eloquence, truthfulness and scholarship were accompanied by modesty, devotion, determination and dignity. It is reported that he was handsome and well-dressed and that he always used the best fragrances. Besides the brilliant mind and pleasant appeal, Abu Hanifah was known for his good Islamic akhlaq and piety. He was a great scholar who did not live on his learning, but with his endeavours and heard-working as a successful merchant he supported learning, students and took care of his teachers. This article presents some fragments of Abu Hanīfah's biography regarding his origin, birth, childhood, his departure to the better world, his physical characteristics as well as his path of spiritual and intellectual ripening.

Keywords: Abu Hanifah, Imam Azam, hanefi mazhab, Kufa